

CADEAU VAN GOD

In de kleine woonkamer stond alles al klaar voor het welkomstfeestje. Iedereen zat dicht tegen elkaar aan op de banken en stoelen. Er waren zelfs een paar burens op afgekomen. In het halfdonker herkende ik Anastasie, Jean Pierre en de zwangere Maria. Op het tafeltje in het midden pronkten de flesjes frisdrank. Ik gaf Puck de lege stoel en wurmde mezelf naast Olive op de bank. Mijn blik ging naar opa. De oude man zat als een koning op zijn houten troon, de kalebas met het sorghumbier in zijn handen geklemd.

‘In Rwanda zeggen we: *Niemand kan het idee van een oudere negeren,*’ zei hij. Met zijn stok wees hij in mijn richting. ‘Maridadi! Vraag eens of het in Pucks land ook zo koud is.’

‘Eerst onze gasten,’ zei oma vanuit de deuropening.

Op haar uitnodiging pakte iedereen een flesje van tafel. Puck koos cola en ik Fanta sinaasappel. Na een paar slokken keek ik naar Puck. ‘Mijn opa wil weten of het bij jullie ook zo koud is.’

‘Koud?’ Ze grijsde. ‘Je opa moet in de winter maar eens bij ons komen. Dan is het zo koud als... als in een koelkast.’

‘Veel kouder,’ zei ik tegen opa. Er waren geen koelkasten op onze heuvel.

‘Leven daar ook oude mensen?’ vroeg hij.

Ik draaide me naar Puck. ‘Mijn opa wil weten of er bij jullie ook oude mensen zijn.’

* Achter in dit boek is een lijst met Rwandese spreekwoorden opgenomen.

‘Natuurlijk,’ antwoordde ze, ‘maar bij ons wonen ze meestal in bejaardenhuizen.’

Opa zoog aan zijn rietje. ‘Wat zijn dat, bejaardenhuizen?’

‘Dat zijn, eh...’ Puck trok haar wenkbrauwen op. ‘... huizen voor oude mensen.’

‘Wonen ze dan niet bij hun familie?’

Ik struikelde zowat over mijn tong. Wat vragen betreft konden opa en Puck tegen elkaar op.

‘Meestal niet,’ zei Puck.

Opa trok een vies gezicht. ‘Wij zeggen: *Je moeder komt altijd eerst.*’

Ik had geen zin om dat spreekwoord te vertalen. Tussen de teugen sorghumbier door mopperde opa over de huizen voor oude witte mensen. Ineens vroeg hij: ‘Maridadi, heb je jouw vriendin al over het oude Rwanda verteld?’

Ik schrok. Niet weer!

‘Rwanda was nog een koninkrijk toen ik jong was. Maridadi, vertaal eens!’

Als opa te veel sorghumbier opheeft, begint hij altijd over het oude Rwanda. Ik keek naar Puck. Ze zat op het puntje van haar stoel.

‘Wat zei je opa?’ vroeg ze.

Dit was overmacht: ik zat klem tussen twee mensen van de nieuwsgierigste soort. Om ervan af te zijn, begon ik snel te vertalen. Het is bizar: hoe meer bier opa opheeft, hoe beter hij kan vertellen. Hij beschreef hoe de Tutsi-koningen eeuwenlang over ons land regeerden. ‘De *mwami* was de baas,’ zei hij, ‘en de clanleiders moesten hem dienen. Wij waren eraan gewend dat de veehouders met hun *inyambo* boven ons stonden.’ Met zijn hand tekende hij de lange, kromme hoorns van de koeien in de lucht. ‘Daarom waren we eerst niet verbaasd dat de Belgen hen voortrokken. Toen ze ons koloniseerden, stuurden ze hen naar school en gaven hen de hoogste posities.’

Puck luisterde aandachtig. Door mijn vertaling duurde al-

les nog eens dubbel zo lang, maar uiteindelijk kwamen we uit bij de laatste grote koning, Mutara Rudahigwa. 'Na zijn dood kwamen de Hutu's in opstand,' zei opa met dikke tong, 'en namen de macht over. Veel Tutsi's vluchtten naar het buitenland en Rwanda werd onafhankelijk van de Belgen.' Toen hij bij de verboden woorden kwam, keek ik geschrokken naar oma. Ze maakte een gebaar dat we onder elkaar waren, maar ik dempte voor de zekerheid toch mijn stem.

'Jouw opa kan mooi vertellen!' zei Puck na afloop. 'Hoe kan ik hem bedanken?'

'Zeg maar "dank je wel" in het Kinyarwanda.'

'Urakoze cyane.' Puck keek opa met glanzende ogen aan. 'Rwanda is een mooi land.'

'Rwanda nziza,' vertaalde ik gedachteloos.

Opa leunde op zijn houten kruk en lalde:

*Rwanda, ons mooie en dierbare land,
gezegend met heuvels, meren en vulkanen.
Moederland dat altijd vervuld zal zijn van geluk
voor al haar kinderen, de Rwandezers.*

Het volkslied! Dat had Puck natuurlijk niet bedoeld, maar opa was onhoudbaar. Hij moest stomdronken zijn, want zijn zangstem was niet om aan te horen. Ik wierp een blik op oma. Ze stond bij de deurpost alsof de hele scène haar niet aanging. *Alstublieft, laat hem stoppen*, gebaarde ik. Oma wenkte me en verdween naar buiten. Onder de valse klanken van het volkslied glipte ik achter haar aan.

Op het achtererf botste ik bijna tegen oma aan. 'Ik schaam me dood,' fluisterde ik, bang dat ze me binnen zouden horen.

Oma haalde berustend haar schouders op. 'Je opa is nu eenmaal gek op sorghumbier.'

Ik greep er niets van. Een paar uur geleden was ze in rep en

roer door de komst van Puck, en nu liet oma ons welkomstfeestje gewoon uit de hand lopen. 'We moeten iets doen! Wat moet mijn vriendin...'

'Laat je opa maar: hij wordt vanzelf weer nuchter.'

'Maar Puck...'

'De muzungu houdt van verhalen.'

Ik nam een hap lucht, maar bedacht toen dat oma waarschijnlijk gelijk had. Puck amuseerde zich vast uitstekend. Door de lemen muur heen hoorde ik opa's diepe bas.

Onze gemeenschappelijke cultuur geeft ons onze identiteit.

Onze gezamenlijke taal verenigt ons...

Hij was nog steeds met het volkslied bezig.

'Kom mee naar binnen,' zei oma. Ze begon naar de deur te lopen.

'Wacht!' Ik dempte mijn stem. Nu had ik oma voor me alleen. 'Nyogokuru,' zei ik op mijn aller-beleefdste, 'ik wil u graag nog iets vragen. Het gaat over mijn moeder.'

'Je moeder?' Oma bleef staan.

Mijn handen werden klam. Het was nu of nooit. 'Een paar weken geleden was ik met Puck in Goma. Toen herinnerde ik me het vluchtelingenkamp waar ik tijdens De Gebeurtenissen ben geweest. Maar vreemd genoeg was ik daar alleen met mijn vader.'

Oma zei niets.

'Hoe kan dat, nyogokuru?' Ik richtte mijn blik op de muur achter haar. 'Mijn moeder is toch ook met ons mee gevlucht? Rosa wilde het niet uitleggen. Ze zei dat ik het aan u moest vragen.'

Een tijdlang dacht ik dat oma wortel had geschoten. Toen pakte ze me bij de arm. 'Kom mee, meisje. Ik wil je wat laten zien.'

Gespannen volgde ik haar door de rieten omheining. Terwijl we op het steile pad omhoogklommen, werd het geluid uit het

huis zwakker. Ondanks haar hoge leeftijd kwam oma op haar plastic schoentjes snel vooruit. Boven, bij de graven, hield ze stil.

‘Hier is het,’ zei ze.

Mijn blik werd naar de houten kruizen getrokken. ‘Wat...’

‘Nee, daar.’ Oma wees naar de umubirizi-boom.

Een boom; daar viel toch niets aan te zien! Maar omdat oma geen verdere uitleg gaf, keek ik wat beter. In mijn herinnering had deze boom er altijd gestaan. Door de jaren heen was hij uitgegroeid tot het formaat van een reusachtige struik. De bladeren kwamen bijna tot op de grond, dus het vee had er niet van gegeten.

‘Bedoel je die bittere bladeren?’ probeerde ik.

‘In het blad zit een medicijn,’ zei oma. ‘Ken je het recept? Eerst de bladeren opwarmen in water. Dan laten afkoelen en ze uitknippen boven een beker. Het sap kun je drinken. Het is zo bitter dat de wormen ervan uit je buik gaan.’

Ik zweeg. Had oma me daarom naar deze plek gebracht? Om me het recept van een ontwormingsmiddel te geven?

‘Deze boom heb ik veertien jaar geleden geplant,’ zei oma zacht.

Veertien jaar! ‘Bedoelt u tijdens De Gebeurtenissen?’

‘Ja.’ Haar stem was niet meer dan een gefluister. ‘Op die dag hadden we je moeder hier begraven.’

Mijn hart sloeg een slag over. Ik kon niet geloven wat ik net had gehoord. ‘Wie begraven?’

‘Speciose.’ Oma wees naar de umubirizi-boom. ‘Dit is het graf van je moeder.’

Alles stopte met ademen. Er was geen lucht, er was geen geluid. Het was alsof ik in een enorme zeepbel zat. Ik keek naar de boom met de bittere bladeren. Daar onder de wortels ligt mijn moeder, dacht ik, maar de gedachte had geen betekenis.

‘Het kruis!’ hoorde ik mezelf zeggen. ‘Als dit waar is, waar is dan het kruis met haar naam?’

‘Er is geen kruis.’ Oma’s stem klonk heel ver weg.

In een flits zag ik mijn kinderjaren aan me voorbijtrekken. Al die vakanties dat ik hier met David en Olive tussen de aardappels en maïsplanten had gespeeld. We hadden ons op de meest gekke plekken verstoppt, we kenden elke boom en elke struik. Kon mijn moeder hier echt al die tijd hebben gelegen? Hoe was dat in godsnaam mogelijk?

‘Mijn moeder is in Goma overleden,’ zei ik koppig.

Oma schudde haar hoofd. ‘Nee, ze ligt hier.’

De zeepbel van daarnet spatte uiteen. Het moest waar zijn: oma keek zo ernstig. Ik dacht aan mijn moeders lichaam onder de aarde. Haar hoofd, haar borst, haar armen en benen. Daar lag ze dus, naast de andere doden. Mijn lijf begon ongecontroleerd te schokken.

‘Meisje, meisje.’ Oma aaide over mijn wang.

Alles golfde door me heen: het witte hotel, het vluchtelingenkamp, het choleraverhaal, Rosa’s zwijgen, opa’s vragen, de umubirizi-boom. Ik kneep mijn handen tot vuisten, maar ik kon het niet stoppen.

‘Hij is een idioot!’ zei oma.

Ik hield op met snikken. Oma schold nooit.

‘Je had bij ons moeten blijven. Dat heb ik steeds gezegd. Maar je vader zei: *Nee, ze is nu bij Rosa, we laten haar daar*. Hij zei dat jullie in de oorlog aan elkaar gehecht waren geraakt.’

‘Waarom ligt ze hier? Wat is er gebeurd?’ vroeg ik.

Oma haalde rappend adem. ‘Je vader zei dat je nog te klein was. Hij wilde het op zijn eigen tijd zeggen. Wanneer was dat dan? Dat vroeg ik hem iedere keer als hij op bezoek kwam, maar hij gaf geen antwoord. Misschien dat hij daarom steeds minder vaak kw-’

‘Maridadi!’ De stem van David.

‘Straks,’ riep ik naar beneden.

‘Maridadi, je moet komen! Opa wil je vriendin wat vragen.’

‘Ik kom zo!’ Ik dempte mijn stem. ‘Alstublieft oma, hoe is ze overleden?’

Een eeuwigheid staarde oma voor zich uit. Toen schudde ze haar hoofd. 'Dat kan ik niet zeggen.'

'Maar Speciose is mijn moeder! Ik moet weten hoe...'

Oma legde haar hand op mijn arm. 'Kalm, meisje.'

Alweer die blinde muur. Eerst Rosa, nu oma. Wat was er toch aan de hand?

'Beloofd is beloofd,' zei ze, 'dus...'

'Maridadi!' riep David weer.

'Dus wát?' Mijn ogen lieten oma niet los.

'Dus moet hij het zelf doen.'

Vanuit mijn ooghoek zag ik David het pad op klimmen. 'Maridadi, opa wil...'

'Oké, ik kom eraan.' Ik duwde mijn vragen terug. Als ik van opa's verhalen af was, zou ik gelijk weer naar oma gaan. Zij was over mijn moeders graf begonnen, dan moest ze daar ook mee verdergaan.

